

5. Loza Yu. Istorychnyi atlas Ukrainy: Kerivnyk proiektu y avtor-uporiadnyk Yurii Loza. – K.: Vydavnytstvo «Mapa», 2015. – 320 s.: il.
6. Rudenko I. S. Kartohrafichnyi podarunok dlia shanuvalnykiv istorii Ukrainy // Visnyk heodezii ta kartohrafi. – 2013. – №2 (83). – S.54–55.
7. Terytorialnyi ustrii Rusi–Ukrainy (X–XIII st.): Atlas. – K.: Vydavnytstvo «Mapa», 2012. – 54 s.: il.
8. Ukraina. Khronika istorychnykh podii. Atlas / Uporiadnyk Dmytro Isaiev. – K.: «Kartohrafiia», 2016. – 128 s.: il.
9. Chyrkov O. Etnokulturni yavysheha na storinkakh Atlasu istorii ukrainskoi derzhavnosti // Ukrainoznavstvo. – 2016. – №2. – S.14–123.
10. Chyrkov O. «Istorychnyi atlas Ukrainy» – yakisno novyi riven ukrainoznavchoi istorychnoi kartohrafi [retsenziia na Istorychnyi atlas Ukrainy. Naidavnishe mynule. Rus (Kyivska derzhava, Halytsko-Volynska derzhava). – K.: Mapa, 2010. – 300 s.] // Ukrainoznavstvo. – 2012. – №1. – S.236–238.
11. Chyrkov O. Novi kontury staroho akademichnoho proektu «Atlas istorii Ukrainy» (Retsenziia na pratsiu «Atlas istorii Ukrainy». – K.: DNPV «Kartohrafiia», 2012. – 152 s.: il.) // Ukrainoznavstvo. – 2013. – №3–4. – S.222–225.

Chyrkov O. A., research officer of the Ukrainian Ethnology
Department of Research Institute of Ukrainian Studies
(Ukraine, Kyiv), gelovokrych@ukr.net

Coverage of the ethnic cultural development of population of Ukrainian territorial part of Europe in two history atlases

The aim of this research was to determine common points and differences in the coverage of significant phenomena and events in ethnic cultural development of population of Ukrainian territorial part of Europe in two history atlases. The aim was achieved due to the comparison of the content of the maps. The research covered «History Atlas of Ukraine» (published in Ukrainian by the State Scientific Producing Enterprise «Kartographiia» in 2012 as a scientific reference edition) and «History Atlas of Ukrainian Statehood» (published in Ukrainian by Scientific Producing Enterprise «Maps and Atlases» in 2013 in Lviv as a science fiction edition). The traced on the atlases knowledge on ethnic cultural situations in different historical periods and on their changes are sequenced and complete each other. The content of both atlases proves a strong connection between the ethnic cultural development of the population on the territory of the modern Ukraine and of the bordering regions of Europe and Asia, as well as with the political history of the Southern, Central and Eastern Europe. The differences existing between these atlases concerning the coverage of ethnic cultural development of population of the Ukrainian part of Europe are caused by diverse tasks which were set in front of their composers.

Keywords: history of Ukraine, history atlas, ethnic cultural phenomenon, ethnic processes, areal of archeological culture, ethnic territory, migration, Slavs, Ukrainians, Crimean Tatars.

* * *

УДК 069.5:745/749(477.82:069)

Мірошніченко–Гусак Л. А.,
аспірантка, Східноєвропейський
національний університет ім. Лесі Українки
(Україна, Луцьк), eviddil@ukr.net

ВИСТАВКОВА РОБОТА ВІДДІЛУ ЕТНОГРАФІЇ ТА НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ ВОЛИНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ (1989–2015 РР.)

Висвітлюється один з основних напрямів діяльності відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею (ВКМ) з часу його створення (1989 р.), яким була й залишається виставкова робота. З'ясовано передумови, що вплинули на її активне й різномічне проведення. Звернуто увагу на важливий внесок у розвиток етнографічного музейництва О. Ошуркевича, Н. Гатальської. Визначено основні методи побудови виставок, створених відділом етнографії та народних промислів, проаналізовано їх тематику. Подані відомості про етнографічні міжмузейні проекти, міні-виставки та виставки-презентації нових надходжень. Прослідковано зміни в тематичній виставковій роботі й формах роботи з відвідувачем.

Ключові слова: музей, етнографія, виставка, Волинь.

Сьогодні перед музеями постають нові завдання і виклики. Реформування необхідне усім сферам музейного життя. Потребує перегляду і їх експозиційно-виставкова діяльність.

Для відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею (ВКМ) від 1989 р. – часу створення – виставкова робота залишається основною формою комунікації з громадськістю. Однак, в контексті нинішніх суспільно-культурних змін постає потреба в перегляді пріоритетів та завдань, аналізі означеного виду діяльності. У зв'язку із цим актуальним є висвітлення виставкової роботи відділу етнографії та народних промислів, діяльності відділу загалом, питань його ролі у культурно-мистецькому житті волинського краю.

Протягом останніх трьох неповних десятиліть з'явилася низка присвячених музейній справі Волині досліджень А. Силука [22; 23], Є. Ковальчук [12; 11], Н. Пушкар та І. Несторук [21], інших авторів, де зачіпаються питання етнографічного музейництва. Певні аспекти науково-дослідницької й культурно-освітньої роботи відділу етнографії та народних промислів ВКМ висвітлюють праці О. Голдованської, В. Надольської і О. Токарської [6; 16], С. Чибирак та Л. Мірошніченко–Гусак [26]. Про практичну діяльність відділу етнографії та народних промислів йдеться у публікаціях О. Ошуркевича [17; 18], Н. Кузьмич [13], Н. Гатальської [5], Л. Мірошніченко–Гусак [14; 15], ін. У статтях С. Позіховської [20] та Л. Більо [2; 3] підняті питання перспектив розвитку міжмузейних виставок, трансформації експозиційної та виставкової роботи музеїв Волині, у тому числі уже згаданого відділу ВКМ.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

На підставі залучення низки джерел, насамперед звітів та напрацьованих матеріали до виставок, що зберігаються у науковому архіві Волинського краєзнавчого музею [1], а також наукової літератури у статті ставиться завдання висвітлити виставкову роботу відділу етнографії та народних промислів ВКМ впродовж 1989–2015 рр. Увага звернена на з'ясування передумов, які вплинули на розгортання відділом виставкової роботи, визначення основних методів побудови виставок, аналіз їх тематики, показ нових тенденцій у виставковій роботі.

З часу заснування Волинського музею в Луцьку в 1929 р. й до 1939 р. першочергове завдання відділу етнографії полягало у формуванні фондової збірки та поширенні знань про пам'ятки історії, культури та мистецтва. Музейні предмети експонувалися у двох невеликих виставкових залах й репрезентували майже кожен галузь волинського народного мистецтва. У радянську добу відділ був ліквідований, етнографічна колекція перейшла до відділу дорадянської історії і лише незначна її частина демонструвалася в експозиції. Діяльність музею тоді підпорядковувалася державній тоталітарній системі. Однак, позитивним моментом цього періоду стало формування Волинським краєзнавчим музеєм досить обширної й різноманітної збірки регіональних пам'яток. Серед них значну частину становили предмети культури і побуту місцевого населення, які увійшли до різних фондів груп зберігання. В подальшому це дозволило створювати виставки різної тематики.

З проголошенням незалежності України та утвердженням української державності відбулися значні

зміни й у музейній справі. Постали нові завдання, зменшився вплив політичної заангажованості, необхідно було оновлювати застарілі експозиції, відповідати потребам суспільних настроїв.

В постійній експозиції ВКМ, створеній у 1983–1985 рр., етнографічні матеріали були висвітлені досить фрагментарно в розділі давньої історії (їх представляв ансамблевий показ майстерні гончаря, інтер'єрів світлиці й господарського приміщення). Після демонтажу частини експозиції, у 1990–х рр. в одному з невеликих залів підготовлена виставка «Матеріальна і духовна культура Волині та Західного Полісся XIX – першої половини XX ст.» [11, с. 255].

Основне знайомство з етнографічною колекцією відбувалося на різноманітних виставках, організованих науковими співробітниками створеного у 1989 р. відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею. Очолив його О. Ошуркевич – відомий фольклорист, краєзнавець, музейний працівник. Перед науковцями постало завдання створення експозиції власне спеціального Музею етнографії та народних промислів. З цією метою розроблявся тематико–експозиційний план, підбиралися відповідні музейні предмети тощо. Однак економічна криза змусила припинити роботу з побудови цього музею. Тому виставкова діяльність залишається пріоритетним напрямком роботи відділу й сьогодні.

З постановям у ВКМ окремого відділу етнографії та народних промислів був взятий напрямок на різнобічне висвітлення матеріальної та духовної культури волинян за допомогою музейних виставок з експонуванням етнографічних пам'яток. Над їх створенням в різні роки працювали О. Ошуркевич, Ю. Фалюш, Ж. Черенюк, І. Салюк, Б. Завітій, Н. Гатальська, Т. Хомова, Н. Кузьмич, Л. Мірошниченко–Гусак, ін. Варто звернути увагу на важливий вплив О. Ошуркевича та Н. Гатальської, які обіймали посади завідувача відділу й здійснювали планування, контроль за роботою всіх співробітників, навчали молодих працівників, передавали здобутий досвід та знання.

О. Ошуркевич став ініціатором й автором перших виставок «Тарас Шевченко і Волинь» (1989 р.), «Краса, що поруч з нами» (Народна творчість села Рокита Старовижівського району, 1989 р.). Напрацювання в галузі фольклористики дослідник втілював у створення виставок, що висвітлювали нематеріальну культурну спадщину краю. На той час це робили небагато музеїв України. Частина таких виставок була присвячена різдвяно–новорічним обрядам та звичаям: «Ой радуєся, Земле!» (1991, 1993 рр.), «На щедрий вечір» (1998 р.), «Різдвяна зоряниця» (2001 р.). Значний резонанс серед відвідувачів й у засобах масової інформації отримала виставка «Граї, музико!» (Українські народні музичні інструменти XIX–XX ст.), створена 1996 р. спільно з Музеєм етнографії та художнього промислу (м. Львів) [17]. Вона виявилася однією з перших експозицій, яка започаткувала співпрацю між музеями Львова та Луцька й продемонструвала музичну культуру українського народу [7, с. 47].

Тривалий час посаду завідувача відділу етнографії та народних промислів обіймала Н. Гатальська. Вона стала автором низки етнографічних виставок традиційного вбрання волинян та поліщуків. Одна з перших –

«Волинське народне вбрання» (1991 р.) – експонувалася у Волинському краєзнавчому музеї. Представляла дослідниця комплекси традиційної волинської ноші на теренах України й за кордоном – у Польщі (1993 р.) та Литві (2004 р.). Серед найзначиміших її виставок – «Солом'яні духи Марії Кравчук» (1996 р.), «Поліські ковчеги» (Традиційне народне будівництво Волині і Полісся наприкінці XIX–XX ст., 2000 р.), «Ярмарки на Волині» (2005 р.), «Традиційне килимарство Волині і Західного Полісся» (2006 р.) «Весілля: подія, звичай, символ» (2007 р.) та багато інших [5, с. 359–361].

Н. Гатальська налагодила співпрацю з майстрами народної творчості Волині. Результатом стало створення співробітниками відділу низки персональних й колективних виставок, які знайомили волинян та гостей краю з різними видами народного мистецтва [13].

Щорічно у ВКМ усіма відділами та філією впродовж досліджуваного періоду організовувалося від 50 до 150 стаціонарних та пересувних виставок [3, с. 95]. Наукові співробітники відділу етнографії та народних промислів створювали до десяти виставок. Більшість з них – стаціонарні, з тривалим терміном експонування та залученням значної кількості речових пам'яток. Впродовж одного–трьох місяців діяли виставки майстрів народної творчості та виставки, приурочені до певних свят. Етнографічні міні–виставки, створені до окремих подій, мали найкоротший термін експонування.

З 1989 по 2015 рр. відділом етнографії та народних промислів ВКМ створено понад 150 виставок. Перелік їх за роками й обсяг поданий у загальній хроніці виставкової діяльності ВКМ, вміщеній в кількох випусках наукового збірника «Волинський музей. Історія і сучасність» [8, с. 35–36; 9, с. 23–24; 10, с. 51–56]. Наприкінці XX ст. найпоширенішими формами виставок стали систематичні та тематичні: «Мистецтво писанки» (1990 р.), «Писанковий дивосвіт» (1993 р.), «Волинський народний одяг» (1990 р.), «Гончарство на Волині» (1992 р.), «Ткацтво на Волині» (1994 р.), ін.

Створені відділом етнографії та народних промислів тематичні виставки висвітлювали різні аспекти традиційно–побутової культури Волині і Західного Полісся. Понад 20 з них були присвячені народному мистецтву. Вони виявилися зверненими не лише у минуле, а й активно представляли твори сучасних професійних майстрів декоративно–ужиткового мистецтва, демонстрували творчий потенціал молоді. Так у 2000–2010 рр. набувають поширення персональні виставки: «Чарівна лозинка» (майстра художнього плетіння з лози Л. Іваніни, 2001 р.), «Доля на рушникові» (заслуженого майстра народної творчості України Н. Горлицької, 2002 р.), «Життє перевесло» (заслуженого майстра народної творчості України М. Кравчук, 2004 р.), «Писанки княжого града» (майстрів народної творчості О. Білик і Л. Дембровської, 2006 р.), «Ю. Савка. Вишиваний портрет» (2008 р.) та ін.

Найбільш плідними для етнографічного відділу стали 2004–2015 рр. За цей час було створено 64 виставки, серед них низка стаціонарних тематичних з тривалим терміном експонування: «Живе дерево. Народна деревообробка на Волині» (2002–2003 рр.), «Ярмарки на Волині» (2005–2006 рр.), «Рушниками хата багата. Вишивка в інтер'єрі українського житла» (2008–2009 рр.), «Дай, Боже, хліба–солі і всього доволі. Традиції народного харчування

населення Волині й Західного Полісся» (2009–2011 рр.), ін. Для їх оформлення використали велику кількість музейних пам'яток з різних фондів груп. Відмінними за побудовою виявилися виставки «Культ предків у зимовій обрядовості волинян» (2007 р.) та «Весілля: подія, звичай, символ» (2007 р.), які вирізнялися образністю, вдало зробленими акцентами.

Традиційними у ВКМ стали щорічні тематичні виставки до свят Великодня та Різдва Христового [18]. За їх допомогою відвідувачі могли пізнати традиції рідного краю, знайомитися з раритетними музейними пам'ятками й творчістю сучасних майстрів, взяти участь у майстер-класах, зустрічах, заняттях. Мистецтву писанкового розпису та весняній обрядовості було присвячено 35 виставок. З них 21 – це виставки робіт учасників щорічного обласного конкурсу на крашу писанку Волині. Тема різдвяно-новорічної обрядовості й звичаєвості висвітлювалася на 25 виставках [1].

Для ознайомлення громадськості краю з новими артефактами, що були виявлені на території Волинської області й надійшли до збірки ВКМ, практикувалася (і практикується сьогодні) така форма комунікації, як виставки-презентації нових надходжень. Етнографічні пам'ятки експонувалися на стаціонарних виставках «Мандрівка в минуле» (За матеріалами фольклорно-етнографічної експедиції «Народи Прибужжя» 2000–2001 рр.), «Волинське Полісся» (За матеріалами етнографічних експедицій 2008–2014 рр.). Пересувна виставка «Погляд крізь роки» (2000 р.) стала результатом пошукової роботи Ю. Фалюша; внаслідок її проведення було зібрано комплекти письмових матеріалів та світлин про історію та побут села Литовеж Іваничівського району, життя та діяльність й місцевого краєзнавця Л. Пучковського [5, с. 355].

На початку XXI ст. все частіше створювалися етнографічні виставки з елементами інтерактивності. Одна з перших – «Віконце в дитинство» (2011 р.). Під час екскурсії юні відвідувачі гралися традиційними дерев'яними іграшками, виготовленими й наданими волинським майстром А. Бондаруком, відгадували загадки, читали дитячі книги волинських авторів тощо [14, с. 87].

Значний резонанс отримала виставка «Традиційне вбрання волинян та поліщуків» (2013–2014 рр.), на якій було представлено понад 200 пам'яток з етнографічної колекції ВКМ. Експонати демонструвалися у вертикальних вітринах й на манекенах. Комплекти одягу підбиралися таким чином, щоб показати народне вбрання з усіх сучасних районів Волинської області. Створена тематична виставка розрахована на різні категорії відвідувачів: учнів середнього і старшого шкільного віку, студентську молодь, дорослих, майстрів народної творчості, дослідників, туристів. Для зацікавлення екскурсантів працівники відділу використали певні новації: голосування за кращий експонат, пошук традиційного вбрання за фрагментами на світлинах та за музейним описом, перегляд відеоматеріалів на відповідну тему, проведення майстер-класів, зустрічей, створення дошки відгуків [15].

Новою за тематикою стала виставка етнографічно-екологічного спрямування «Нелегка ноша, або Все своє ношу з собою» (2014 р.). На ній різноманітні предмети, призначені для перенесення ручної поклажі – кошики,

портфелі, сумочки, сітки-авоськи і т.д. – були подані як елемент матеріальної культури певної історичної епохи, як реквізит найрізноманітніших професій і занять, як невід'ємна річ гардеробу, виразник соціального становища, мистецьких вподобань. Основний акцент виставки зроблено на екологічних торбинах як необхідному атрибуті суспільної культури життя. Адже мета проекту полягала в тому, щоб привернути увагу громадськості до проблем забруднення довкілля поліетиленовою продукцією та продемонструвати зразки предметів, призначених для перенесення ручної поклажі, як альтернати поліетиленовим пакетам [1].

У 2012 р. науковими співробітниками відділу етнографії та народних промислів ВКМ створена благодійна виставка-акція «Обереги милосердя». Її ініціатором виступила родина відомої на Волині громадської діячки, заслуженого майстра народної творчості України Н. Горлицької. Виставка вишваних творів майстрині організовувалася з благодійною метою – зібрати кошти на лікування луцької школярки Я. Малаховської [25, с. 277].

Наприкінці XX – початку XXI ст. музеї України досить активно долучилися до проведення обмінних виставок та створення міжмузейних виставкових проектів. Ще у 1980-х рр. таку співпрацю ВКМ налагодив зі Замостьським музеєм (Республіка Польща). Вона триває донині. Спільні проекти стосувалися історичної, мистецької, етнографічної тематики. Зокрема, у Замосці 1991 р. експонувалися зразки волинської вишивки [23, с. 141]. Виставки волинського традиційного вбрання демонструвалися у Варшавському етнографічному музеї та Вільнюсі [4, с. 7]. Долучилися наукові співробітники відділу етнографії та народних промислів ВКМ до оформлення та популяризації виставки «Ляльки Польщі, ляльки світу» фундації «Цепелія» (Центр народних і художніх промислів), що пройшла в Луцьку у 2004 р. [20, с. 215]. Спільним міжмузейним проектом стала виставка «Волинське весільне вбрання» (1997 р.), для створення якої були залучені пам'ятки з фондів Волинського і Рівненського краєзнавчих музеїв.

З етнографічної колекції ВКМ сформована добірка традиційних зразків волинського вбрання для експонування виставки за обміном у Дніпропетровському національному історичному музеї імені Д. І. Яворницького (2005 р.). У Музеї книги і друкарства Державного історико-культурного заповідника м. Острога та Нетішинському міському краєзнавчому музеї демонструвалася колективна виставка «Жіночий весільний костюм XIX–XX ст.» (2015 р.), для якої були підібрані й комплекти волинського вбрання [1]. Автентичний волинський стрій був представлений й на виставці, організованій в рамках Третього обласного фестивалю-конкурсу «Народний костюм: минуле і сучасність», що проходив в Одеському обласному Центрі української культури (2010 р.) [1].

Наукові співробітники відділу етнографії та народних промислів ВКМ створили понад двадцять міні-виставок традиційного вбрання до певних заходів, подій, лекцій тощо. Зокрема, одноденна виставка експонувалася під час презентації монографії Г. Стельмащук «Давне вбрання на Волині». Демонструвалися народні строї першої половини XX ст. в рамках семінарів, організованих Волинським обласним науково-методичним центром культури для керівників клубних колективів області,

під час лекції для студентів Волинського державного училища культури і мистецтв імені І. Стравінського [1].

Серед переліку проектів, створених етнографічним відділом, вирізнялися виставки «З історії «Просвіти» на Волині» (2005 р.), «Одержима Україною» (Виставка сценічного костюма і театральної атрибутики до мововистав заслуженої артистки України Г. Кажан, 2008 р.), «Село Лаврів Луцького району: етнографічно-краєзнавчий нарис» (2012 р.). Для їх створення було підібрано й опрацьовано матеріали з театрального мистецтва, історико-краєзнавчого характеру.

Під час роботи над виставковими проектами налагоджувалася співпраця з краєзнавцями, народними майстрами й творчими колективами, громадськими організаціями, дослідниками, здійснювалися виїзди в населені пункти Волинської області для збору необхідної інформації та матеріалів. Створення виставок сприяло поповненню збірки Волинського краєзнавчого музею.

Виставкова робота відділу етнографії та народних промислів ВКМ, що проводилася у 1989–2015 рр., широко висвітлювалася у регіональних засобах масової інформації, була відзначена дипломами та подяками Обласної рейтингової акції «Музейна подія року на Волині» [24; 19].

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, виставкова діяльність відділу етнографії та народних промислів ВКМ впродовж досліджуваного періоду вирізнялася різностороннім змістом. У 1990-х роках за допомогою низки виставкових проектів приверталася увага до питань розвитку народного мистецтва, збереження традиційних промислів та ремесел, відбувалося знайомство з творчістю волинських майстрів. На початку XXI ст. створено виставки різної тематики з представленням великої кількості музейних предметів. В останні роки все більше уваги зверталося на використання нових тем і форм показу пам'яток матеріальної та духовної культури. Проте й надалі актуальними залишаються питання вивчення і визначення музейної аудиторії, сучасної інтерпретації культурної спадщини, забезпечення виставковим обладнанням, аналізу та обговорення реалізованих проектів, визначення перспектив розвитку, ін. Напрацьовані впродовж 1989–2015 рр. відділом етнографії та народних промислів ВКМ на основі практичної діяльності матеріали виставкової роботи стануть суттєвим підґрунтям для подальшого дослідження етнографічного музейництва України.

Список використаних джерел

1. Архів відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею за 1989–2016 рр.
2. Більо Л. Експозиційна та виставкова діяльність музеїв Волинської області (1991–2016 рр.) / Л. Більо // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки. – Луцьк, 2017. – №4 (353). – С.132–137.
3. Більо Л. М. Культурно-освітня діяльність Волинського краєзнавчого музею (1991–2016 рр.) / Л. М. Більо // Гілея: науковий вісник. – 2017. – Вип.123. – С.92–98.
4. Бондаренко Г. Етнографія Західної Волині та Полісся (Історіографічний огляд за 1991–2006 рр.) / Г. Бондаренко // Минуле і сучасне Волині й Полісся: роде наш красний: матеріали Третьої Волин. обл. наук.–етнограф. конф., м. Луцьк, 14–15 черв. 2007 р. – Луцьк, 2007. – Вип.24. – С.4–11.
5. Гатальська Н. Етнографічні виставки як прообраз майбутнього музею / Н. Гатальська // Волинський музей: історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали IV Всеукр. наук.–практ. конф., присвяч. 80-річчю музею та 60-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею. – Луцьк, 2009. – Вип.4. – С.354–361.
6. Голдованська О. Досвід роботи Волинського краєзнавчого музею з дитячою аудиторією / О. Голдованська, В. Надольська // Історія музеєзнавства, пам'яткоохоронної справи, краєзнавства і туризму в Острозі та на Волині: наук. зб. / Держ. іст.–култ. заповідник м. Острога, Остроз. наук.–краєзн. т–во «Спадщина» ім. кн. Острозьких. – Острог, 2011. – Вип.3. – С.68–71.
7. Голубець Г. Популяризація музейних збірок та естетичне виховання (на прикладі Музею етнографії та художнього промислу у Львові) / Г. Голубець // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність. Зб. наук. праць: матеріали Другої Волин. обл. наук.–етнограф. конф., м. Луцьк, 12–13 трав. 2005 р. – Луцьк, 2005. – Вип.15. – С.46–47.
8. Гриб Л. Етнографічні заходи у Волинському краєзнавчому музеї. Виставкова хронологія (2000–2013 роки) / Л. Гриб, Л. Пальоха // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали V Всеукр. наук. іст.–краєзн. конф., присвяч. 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. – Луцьк, 2014. – Вип.5. – С.33–36.
9. Грицина Л. Г. Виставочна робота музею / Л. Грицина // Волинський музей. Історія і сучасність. Тези та матеріали I наук.–практ. конф., присвяченої 65-річчю Волинського краєзнавчого музею та 45-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, 16–17 черв. 1994 р. м. Луцьк, 1998. – С.22–26.
10. Грицина Л. Г. Хроніка виставкової діяльності музею. 1999–2003 рр. / Л. Грицина // Волинський музей: історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали III Всеукр. наук.–практ. конф., присвяченої 75-річчю Волинського краєзнавчого музею та 55-річчю Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки. Луцьк–Колодяжне, 18–19 трав. 2004 р. – Луцьк, 2004. – Вип.3. – С.50–56.
11. Ковальчук С. Волинський краєзнавчий музей. До історії музейної експозиції / С. Ковальчук // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали V Всеукр. наук. іст.–краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 року. – Луцьк, 2014. – Вип.5. – С.251–255.
12. Ковальчук С. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції / С. Ковальчук // Волинський музейний вісник. Наук. зб. – Луцьк, 2012. – Вип.3. – С.17–22.
13. Кузьмич Н. Виставки народного мистецтва як одна з форм роботи музейних етнографів / Н. Кузьмич // Минуле і сучасне Волині й Полісся: народне мистецтво і духовність. Зб. наук. праць: матеріали Другої Волин. обл. наук.–етнограф. конф., м. Луцьк, 12–13 трав. 2005 року. – Луцьк, 2005. – Вип.15. – С.54–55.
14. Мірошніченко–Гусак Л. Взаємозв'язок музею і школи на прикладі етнографічних виставок / Л. Мірошніченко–Гусак // Волинський музейний вісник. Наук. зб.: Музейна педагогіка. Теорія і практика / упр–ня культури Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи ЧНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – Вип.5. – С.85–89.
15. Мірошніченко–Гусак Л. Етнографічна виставка «Традиційне вбрання волинян та поліщуків»: взаємодія з відвідувачем / Л. Мірошніченко–Гусак // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали V Всеукр. наук. істор.–краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. – Луцьк, 2014. – Вип.5. – С.121–124.
16. Надольська В. Науково-дослідна робота відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею / В. Надольська, О. Токарська // Острозький краєзнавчий збірник. – Острог, 2012. – Вип.5. – С.68–71.
17. Ошуркевич О. До джерел музики / О. Ошуркевич // Луцький замок. – 1997. – 17 січ. – С.5.
18. Ошуркевич О. Різдвяна містерія / О. Ошуркевич // Луцький замок. – 1999. – 6 січ. – С.11.
19. Підсумки Сьомої обласної рейтингової акції «Музейна подія року на Волині – 2015» [Електронний ресурс] Волинський краєзнавчий музей. – Режим доступу: http://volyn-kray-mus.at.ua/news/pidsumki_somoji_oblasnoji_rejtingovoji_akciji_muzejna_podija_roku_na_volini_2015/2016-05-18-976.

20. Позіховська С. Спільна виставкова діяльність музеїв Великої Волині: стан і перспективи / С. Позіховська // Волинський музей: історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю музею та 60-річчю Колоджанського літературно-меморіального музею. – Луцьк, 2009. – Вип.4. – С.214–217.

21. Пушкар Н. П'ять етапів музейної історії: колекції, хранителі, будинки / Н. Пушкар, І. Несторук // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб.: матеріали V Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяченої 23-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк, 16 трав. 2014 р. – Луцьк, 2014. – Вип.5. – С.168–184.

22. Силук А. Волинський краєзнавчий музей: сторінки історії формування колекції / А. Силук // Волинський музей. Історія і сучасність. Наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип.ІІ. – С.6–10.

23. Силук А. Співпраця Волинського краєзнавчого музею із музеями Польщі по вивченню та збереженню історико-культурної спадщини українсько-польського пограниччя / А. Силук // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі. Збірник матеріалів загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького. – Дніпропетровськ: АРТІРЕС. 2009. – Вип.11. – С.139–145.

24. Стали відомі імена переможців обласної рейтингової акції «Музейна подія року на Волині 2012» [Електронний ресурс] Національна суспільна телерадіокомпанія України, Волинська регіональна дирекція. – Режим доступу: <http://voltv.com.ua/staly-vidomi-imena-peremozhstv-oblasnoji-rejtynhovoji-aktsiji-muzejna-podiya-roku-na-volyni-2012>.

25. Хомова Т. «Обереги милосердя» Надії Горлицької / Т. Хомова // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї. Наук. зб.: матеріали Четвертої Всеукр. наук.-етнограф. конф., присвяченої 80-річчю від дня народження Олекси Ошуркевича, 16–17 квіт. 2013 р., м. Луцьк. – Луцьк, 2013. – Вип.44. – С.277–281.

26. Чибирак С. Співпраця Музею етнографії Волині та Полісся Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки і Волинського краєзнавчого музею / С. Чибирак, Л. Мірошніченко-Гусак // Волинський музейний вісник. Наук. зб. – Луцьк, 2015. – Вип.7. – С.110–112.

References

1. Arhiv viddilu etnografii' ta narodnyh promysliv Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju za 1989–2016 rr.

2. Bil'o L. Ekspozycijna ta vystavkova dijtal'nist' muzei'v Volyns'koi' oblasti (1991–2016 rr.) / L. Bil'o // Naukovyj visnyk Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serija: Istorychni nauky. – Luc'k, 2017. – №4 (353). – S.132–137.

3. Bil'o L. M. Kul'turno-osvittnja dijtal'nist' Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju (1991–2016 rr.) / L. M. Bil'o // Gileja: naukovyj visnyk. – 2017. – Vyp.123. – S.92–98.

4. Bondarenko G. Etnografija Zahidnoi' Volyni ta Polissja (Istoriografichnyj ogljad za 1991–2006 rr.) / G. Bondarenko // Mynule i suchasne Volyni j Polissja: rode nash krasnyj: materialy Tret'oi' Volyn. obl. nauk.-etnograf. konf., m. Luc'k, 14–15 cherv. 2007 r. – Luc'k, 2007. – Vyp.24. – S.4–11.

5. Gatal's'ka N. Etnografichni vystavky jak proobraz majbutn'ogo muzeju / N. Gatal's'ka // Volyns'kyj muzej: istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysvjach. 80-rihchju muzeju ta 60-rihchju Kolodjzhnensk'kogo literaturno-memorial'nogo muzeju. – Luc'k, 2009. – Vyp.4. – S.354–361.

6. Goldovans'ka O. Dosvid roboty Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju z dytjachoho audytorijeju / O. Goldovans'ka, V. Nadol's'ka // Istorija muzejznavstva, pam'jatkoohoronoj' spravy, krajeznavstva i turyzmu v Ostrozi ta na Volyni: nauk. zb. / Derzh. ist.-kul't. zapovidnyk m. Ostroga, Ostroz. nauk.-krajezn. t-vo «Spadshhyna» im. kn. Ostroz'kyh. – Ostrog, 2011. – Vyp.3. – S.68–71.

7. Golubec' G. Populjaryzacija muzejnyh zbirk ta estetyчне vyhovannja (na prykladi Muzeju etnografii' ta hudozhn'ogo promyslu u L'vovi) / G. Golubec' // Mynule i suchasne Volyni j Polissja: narodne mystectvo i duhovnist'. Zb. nauk. prac': materialy Drugoi' Volyn. obl. nauk.-etnograf. konf., m. Luc'k, 12–13 trav. 2005 r. – Luc'k, 2005. – Vyp.15. – S.46–47.

8. Gryb L. Etnografichni zahody u Volyns'komu krajeznavchomu muzei'. Vystavkova hronologija (2000–2013 roky) / L. Gryb, L. Pal'oha // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy V Vseukr. nauk. ist.-krajezn. konf., prysvjach. 23-j richnyci Nezalezhnosti Ukrainy ta 85-j richnyci stvorennja Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju, m. Luc'k, 16 trav. 2014 r. – Luc'k, 2014. – Vyp.5. – S.33–36.

9. Grycyna L. G. Vystavochna robota muzeju / L. Grycyna // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Tezy ta materialy I nauk.-prakt. konf., prysvjachenoj' 65-rihchju Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju ta 45-rihchju Kolodjzhnensk'kogo literaturno-memorial'nogo muzeju Lesi Ukrainky, 16–17 cherv. 1994 r. m. Luc'k, 1998. – S.22–26.

10. Grycyna L. G. Hronika vystavkovoji' dijtal'nosti muzeju. 1999–2003 rr. / L. Grycyna // Volyns'kyj muzej: istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysvjachenoj' 75-rihchju Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju ta 55-rihchju Kolodjzhnensk'kogo literaturno-memorial'nogo muzeju Lesi Ukrainky, 18–19 trav. 2004 r. – Luc'k, 2004. – Vyp.3. – S.50–56.

11. Koval'chuk Je. Volyns'kyj krajeznavchij muzej. Do istorii' sučasnosti' ekspozycji' / Je. Koval'chuk // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy V Vseukr. nauk. ist.-krajezn. konf., prysvjachenoj' 23-j richnyci Nezalezhnosti Ukrainy ta 85-j richnyci stvorennja Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju, m. Luc'k, 16 trav. 2014 roku. – Luc'k, 2014. – Vyp.5. – S.251–255.

12. Koval'chuk Je. Muzej u suchasnomu sviti: rozrobka naukovoi' koncepciji' / Je. Koval'chuk // Volyns'kyj muzejnyj visnyk. Nauk. zb. – Luc'k, 2012. – Vyp.3. – S.17–22.

13. Kuz'mych N. Vystavky narodnogo mystectva jak odna z form roboty muzejnyh etnografiv / N. Kuz'mych // Mynule i suchasne Volyni j Polissja: narodne mystectvo i duhovnist'. Zb. nauk. prac': materialy Drugoi' Volyn. obl. nauk.-etnograf. konf., m. Luc'k, 12–13 trav. 2005 roku. – Luc'k, 2005. – Vyp.15. – S.54–55.

14. Miroshnychenko-Gusak L. Vzajemozv'jazok muzeju i shkoly na prykladi etnografichnyh vystavok / L. Miroshnychenko-Gusak // Volyns'kyj muzejnyj visnyk. Nauk. zb.: Muzejna pedagogika. Teorija i praktyka / upr-nja kul'tury Volyn. ODA; Volyn. krajezn. muzej; kaf. dokumentoznavstva i muzejn. spravy SNU im. Lesi Ukrainky. – Luc'k, 2013. – Vyp.5. – S.85–89.

15. Miroshnychenko-Gusak L. Etnografichna vystavka «Tradycijne vbrannja volynjan ta polishhukiv»: vzajemodija z vidviduvachem / L. Miroshnychenko-Gusak // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy V Vseukr. nauk. ist.-krajezn. konf., prysvjachenoj' 23-j richnyci Nezalezhnosti Ukrainy ta 85-j richnyci stvorennja Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju, m. Luc'k, 16 trav. 2014 r. – Luc'k, 2014. – Vyp.5. – S.121–124.

16. Nadol's'ka V. Naukovo-doslidna robota viddilu etnografii' ta narodnyh promysliv Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju / V. Nadol's'ka, O. Tokars'ka // Ostroz'kyj krajeznavchij zbiryk. – Ostrog, 2012. – Vyp.5. – S.68–71.

17. Oshurkevych O. Do dzherel muzyky / O. Oshurkevych // Luc'kyj zamok. – 1997. – 17 sich. – S.5.

18. Oshurkevych O. Rizdvjana misterija / O. Oshurkevych // Luc'kyj zamok. – 1999. – 6 sich. – S.11.

19. Pidsumky S'omoi' oblasnoi' rejtyngovoji' akcii' «Muzejna podija roku na Volyni – 2015» [Elektronnyj resurs] Volyns'kyj krajeznavchij muzej. – Rezhym dostupu: <http://volyn-kraj-mus.at.ua/news/pidsumki-somoi-oblasnoji-rejtyngovoji-akcii-muzejna-podija-roku-na-volyni-2015/2016-05-18-976>.

20. Pozihovs'ka S. Spil'na vystavkova dijtal'nist' muzei'v Velykoi' Volyni: stan i perspektivy / S. Pozihovs'ka // Volyns'kyj muzej: istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysvjach. 80-rihchju muzeju ta 60-rihchju Kolodjzhnensk'kogo literaturno-memorial'nogo muzeju. – Luc'k, 2009. – Vyp.4. – S.214–217.

21. Pushkar N. P'jat' etapiv muzejnoi' istorii': kolekciji', hranyteli, budynky / N. Pushkar, I. Nestoruk // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Nauk. zb.: materialy V Vseukr. nauk. ist.-krajezn. konf., prysvjachenoj' 23-j richnyci Nezalezhnosti Ukrainy ta 85-j richnyci stvorennja Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju, m. Luc'k, 16 trav. 2014 r. – Luc'k, 2014. – Vyp.5. – S.168–184.

22. Syljuk A. Volyns'kyj krajeznavchij muzej: storinky istorii' formuvannja kolekciji' / A. Syljuk // Volyns'kyj muzej. Istorija i suchasnist'. Nauk. zb. – Luc'k, 1999. – Vyp.II. – S.6–10.

23. Syljuk A. Spivpracja Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju iz muzejamy Pol'shhi po vyvchennju ta zberezhennju istoryko-kul'turnoi' spadshhyny ukrai'ns'ko-pol's'kogo pogranychchja /

A. Syljuk // Rol' muzei'v u kul'turnomu prostori Ukraïny j svitu: stan, problemy, perspektyvy rozvytku muzejnoi' galuzi. Zbirnyk materialiv zagal'noukraïns'koi' naukovoï konferencii' z problem muzejeznavstva, prysvjachenoï' 160-richchju zasnuvannja Dnipropetrovs'kogo istorychnogo muzeju im. D. I. Javornyc'kogo. – Dnipropetrovs'k: ARTPRES. 2009. – Vyp.11. – S.139–145.

24. Staly vidomi imena peremozhciv oblasnoi' rejtyngovoï' akcii' «Muzejna podija roku na Volyni 2012» [Elektronnyj resurs] Nacional'na suspil'na teleradiokompanija Ukraïny, Volyns'ka regional'na dyrekcija. – Rezhym dostupu: <http://voltv.com.ua/staly-vidomi-imena-peremozhtsiv-oblasnoji-rejtynhovoji-aktsiji-muzejna-podiya-roku-na-volyni-2012>.

25. Homova T. «Oberegy myloserdja» Nadii' Gorlyc'koi' / T. Homova // Mynule i suchasne Volyni ta Polissja. Narodna kul'tura i muzei'. Nauk. zb.: materialy Chetvertoi' Vseukr. nauk.–etnograf. konf., prysvjachenoï' 80-richchju vid dnja narodzhennja Oleksy Oshurkevycha, 16–17 kvit. 2013 r., m. Luc'k. – Luc'k, 2013. – Vyp.44. – S.277–281.

26. Chybyrak S. Spivpracija Muzeju etnografii' Volyni ta Polissja Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukraïnky i Volyns'kogo krajeznavchogo muzeju / S. Chybyrak, L. Miroshnychenko–Gusak // Volyns'kyj muzejnyj visnyk. Nauk. zb. – Luc'k, 2015. – Vyp.7. – S.110–112.

*Miroshnychenko–Husak L. A., post-graduate student,
Lesia Ukrainka East–European National University
(Ukraine, Lutsk), evidil@ukrnet*

The exhibition work of the Department of ethnography and crafts of the Volyn Museum of Local Lore (1989–2015)

The article covers one of the main areas of activity of the department of ethnography and folk crafts of the Volyn Museum of Local Lore since its creation (1989), which was and remains an exhibition work. The prerequisites that influenced at its active and versatile conduct were found out. The attention is paid to the important contribution to the development of ethnographic museum O. Oshurkevych, N. Hatal'ska. The basic methods of constructing the exhibitions created by the Department of Ethnography and Folk Crafts are determined, their subjects are analyzed. The information about the ethnographic inter-museum projects, mini-exhibitions and exhibition-presentation of new revenues were submitted. Changes in the theme of exhibition projects and forms of work with the visitor have been followed.

Keywords: museum, ethnography, exhibition, Volyn.

***

УДК 94(477)«070»

Біловус Л. І.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Тернопільський національний економічний
університет (Україна, Тернопіль), Lesya_Bilovus@i.ua

Українські церкви у США в обороні державності України (на матеріалах україномовної періодики діаспори)

Українська діаспора, успішно соціалізувавшись у США, набуває там політичної ваги і застосовує свій потенціал для захисту і реалізації її національних інтересів. Не останню роль у вищезазначених процесах відіграє українська церква. Дослідження присвячене аналізу матеріалів періодичних видань української діаспори США щодо оборони державності України українськими релігійними установами. Українська діаспора, створивши широку мережу україномовної періодики, надала українській церкві можливість не тільки виконувати свої прямі функції – душпастирство, а й особливого значення надавати формуванню національної ідентичності в середовищі української громади, стояти в обороні державності Української держави.

Ключові слова: україномовна періодика, українська діаспора, українська церква, Україна.

Українська діаспора – це потенційний чинник суттєвого впливу на державотворчі процеси в Україні. Участь діаспори у них може сприяти зацікавленості її

представників, згуртування навколо завдань сьогодення України та глибшому залученню їх до вирішення цих завдань. Разом з тим, це дозволить створити передумови для ефективнішого задоволення потреб самої діаспори. Іншим об'єднуючим чинником закордонного українства є віра в Бога. Українська діаспора, успішно соціалізувавшись у США, набуває там політичної ваги і застосовує свій потенціал для захисту і реалізації її національних інтересів. Не останню роль у вищезазначених процесах відіграє українська церква.

Історія української діаспори загалом, її преси та проблематики зокрема, є однією з тем у сучасній вітчизняній науці, яка відносно недавно стала предметом дослідження. За роки незалежності було опрацьовано та введено у науковий обіг велику кількість пресових джерел. Серед українських науковців, які займалися питаннями закордонних українців, найбільш відомими є В. Євтух [14], Ф. Заставний [6], Б. Лановик [8], Н. Мерфі [9], І. Недошитко [11] та ін. Дослідження Л. Нагорної [10], М. Обушного [12], М. Шульги [18] та ін. присвячені феномену національної та етнічної ідентичності, а С. Герогової [3], В. Губарця [4], П. Части [16], В. Чекалюк [17] – розвитку і функціонуванню преси діаспори.

Однак і сьогодні дослідження україномовної преси США не є досить розробленими, особливо у частині діяльності українських церков Штатів. Через те метою нашої статті є аналіз матеріалів періодичних видань української діаспори США щодо оборони державності України українськими релігійними установами.

Українці при поселенні у нових країнах завжди у першу чергу намагалися облаштувати своє духовне життя. Щодо релігійності українців о. І. Худик висловився наступним чином: «не маючи часто власного житла, спочатку зводили каплицю для спільного богослужіння. Саме такою є спільна особливість для українців. І ця риса є нашим надбанням і багатством, а не напакі» [15, с. 506].

Відповідно до опублікованих матеріалів, від середини минулого століття у США пропагується ідея проведення молитовних сніданків з метою популяризації християнських цінностей як щодо внутрішньої, так і зовнішньої політики. Уже десять років поспіль у Вашингтоні, у межах Національного молитовного сніданку, проходить «Український молитовний сніданок», гостями якого є представники політичної еліти України, посли, представники громадських, фінансових кіл України, США та інших країн. Ентузіастами його організації стали американські політики та бізнесмени українського походження, які розуміли важливість підтримання такої багатолітньої традиції задля встановлення порозуміння та поглиблення відносин між представниками різних держав [19].

У рубриках «Духовність», «Українське Чикаго», «Життя громади» є публікації щодо вшанування жертв Чорнобильської катастрофи. Хоча багато українців перебуває далеко за межами своєї батьківщини, вони намагаються пам'ятати не тільки радісне, а й не забувати трагічних сторінок. Зокрема, у Катедрі св. Патрика у Нью-Йорку, в осередку УПЦ в США, Українському православному соборі св. князя Володимира за присутності священників українських церков усіх конфесій, представників від ООН, урядів США й України, губернатора відзначають молебнем сумну